

Monika Setkowicz

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

napisanej pod kierunkiem naukowym

Prof. dr hab. Dagmary Kornobis-Romanowskiej

Notariusz jako gwarant bezpieczeństwa obrotu prawnego w Unii Europejskiej

Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest analiza roli i zadań notariusza modelu łacińskiego w systemie ochrony prawnej UE oraz w wykonywaniu swobód rynku wewnętrznego UE, a także zakresu odpowiedzialności notariusza. Badania prowadzone są w kontekście unijnym z zarysem polskiej regulacji, jako modelu reprezentatywnego notariatu łacińskiego.

Celem rozprawy jest stworzenie koncepcji notariusza jako gwaranta bezpieczeństwa obrotu prawnego w UE. Gwarancja ta wynika z powierzonych notariuszowi obowiązków i jest obwarowana odpowiedzialnością, a celem gwarancji jest ochrona prawna. Problem badawczy sprowadza się do udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy udzielona przez notariusza gwarancja bezpieczeństwa obrotu prawnego obejmuje swym zasięgiem transgraniczny obrót prawny w UE. Centralna teza rozprawy sprowadza się do stwierdzenia, że notariusz państwa członkowskiego UE urzeczywistniającego model notariatu łacińskiego jest gwarantem bezpieczeństwa obrotu prawnego w UE.

Podstawową metodą badawczą stosowaną w niniejszej rozprawie jest metoda dogmatyczna, polegająca na analizie i wykładni przepisów prawa, przy uwzględnieniu poglądów wyrażonych w doktrynie i orzecznictwie. Ponadto, zastosowanie metody komparatystycznej pozwoliło na wskazanie różnic w modelach notariatu funkcjonujących w państwach członkowskich UE, a także porównanie zakresu czynności notarialnych wykonywanych w państwach członkowskich UE.

Problematyka rozprawy ujęta została w trzech rozdziałach.

Pierwszy rozdział obejmuje wskazanie, co jest przedmiotem notarialnej gwarancji, a więc określenie zakresu znaczeniowego bezpieczeństwa obrotu prawnego, umiejscowienie bezpieczeństwa obrotu prawnego w systemie prawa UE i uzasadnienie stosowania pojęcia bezpieczeństwa obrotu prawnego dla określenia przedmiotu notarialnego zabezpieczenia w UE. Źródłem bezpieczeństwa obrotu prawnego jest bezpieczeństwo prawne, które stanowi zasadę ogólną prawa UE. Z tego względu w rozdziale tym omówione zostają pojęcie, źródła i charakter prawny zasad ogólnych prawa UE. Następnie przedstawione zostają pojęcie i charakter prawny ogólnej zasady bezpieczeństwa prawnego w UE oraz relacja tej zasady z pewnością prawa i praworządnością. W rozdziale tym przedstawiono również pojęcie obrotu prawnego i związanego z nim ryzyka prawnego oraz charakterystykę bezpieczeństwa obrotu prawnego. Wynikiem badań przeprowadzonych w tym rozdziale jest dokonanie kwalifikacji bezpieczeństwa prawnego jako zasady ogólnej prawa UE, będącej aspektem ogólnej zasady pewności prawa, związanej także z zasadą praworządności, której wyrazem w obrocie prawnym jest bezpieczeństwo obrotu prawnego.

Celem drugiego rozdziału jest wykazanie, że notariusz jest organem ochrony prawnej w UE, na którym ciąży szczególny prawny obowiązek, związany z nałożonym na niego zobowiązaniem, który jest ukierunkowany na zapewnienie bezpieczeństwa obrotu prawnego w UE, co charakteryzuje funkcję gwaranta. Ustalenia te zostały dokonane w oparciu o analizę zakresu ochrony prawnej w UE przed organami krajowymi, wyznaczonego treścią art. 19 ust. 1 akapit 2 TUE oraz analizę modeli notariatu funkcjonujących w UE, wśród których szczególne znaczenie przypisano modelowi notariatu łacińskiego. Następnie, ustalono jaką funkcję pełni notariusz w systemie ochrony prawnej w UE, jakie zadanie są mu powierzone w tym systemie oraz w jaki sposób zadania te są realizowane. Badania nad funkcją i zadaniami notariusza w systemie ochrony prawnej w UE, charakterem skutków czynności notarialnych i postępowania notarialnego oraz zestawienie notariusza z innymi organami systemu ochrony prawnej pozwoliły na wyznaczenie pozycji notariusza w tym systemie. Z wyników badań przeprowadzonych w tym rozdziale wynika, że UE korzysta z systemu organów ochrony prawnej, ustanowionego w państwach członkowskich, dlatego efektywne wypełnianie przez notariusza publicznoprawnego obowiązku jurysdykcji prewencyjnej jako organu ochrony prawnej jest warunkiem koniecznym prawidłowego funkcjonowania całego wymiaru sprawiedliwości, nie tylko na poziomie krajowym, ale poprzez art. 19 ust. 1 akapit 2 TUE notariusz staje się niezbędnym organem unijnej ochrony prawnej. Pozycja prawna notariusza w systemie ochrony prawnej w UE wyraźnie ewoluuje w kierunku funkcji określanej jako jurysdykcja prewencyjna.

Zadaniem trzeciego rozdziału jest wykazanie, że notariusz odgrywa istotną rolę w wykonywaniu swobód rynku wewnętrznego UE, przez co zasięg udzielanej przez notariusza gwarancji bezpieczeństwa obrotu prawnego wykracza poza ramy krajowe i obejmuje transgraniczny obrót prawny w UE. W tym celu przeprowadzona została analiza roli i zadań notariusza w wykonywaniu swobód rynku wewnętrznego UE. W rozdziale tym poddano analizie możliwość stosowania swobody świadczenia usług i swobody przedsiębiorczości do działalności notariusza rolę notariusza w wykonywaniu unijnych rozporządzeń mających na celu zapewnienie swobody przepływu osób oraz rolę notariusza w wykonywaniu swobody przepływu kapitału na rynku wewnętrznym UE. Ostatnim zagadnieniem poddanym analizie jest odpowiedzialność notariusza, stanowiąca ostateczne potwierdzenie gwarancyjnego charakteru działalności notariusza. Z wyników badań przeprowadzonych w tym rozdziale wynika, że notariusz jako prawnik wykonujący wolny zawód na rynku wewnętrznym, staje się podmiotem swobody przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług. Notariusz wykonuje zadania publiczne mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa swobody przepływu osób i swobody przepływu kapitału. Szczególny wymiar odpowiedzialności notariusza chroni nie tylko obrót prawny, ale zapewnia także wiarygodność notariusza jako gwaranta bezpieczeństwa obrotu prawnego.

Końcowa merytoryczna część rozprawy formułując kilka wniosków podsumowuje wyniki przeprowadzonych badań, konfrontując je z główną tezą rozprawy. Z przeprowadzonych badań wynika, że prawidłowa realizacja przez notariusza funkcji prewencyjnej jest nieodzownym elementem sprawnego systemu ochrony prawnej w UE. Fundamentalne znaczenie dla realizacji transgranicznego obrotu prawnego mają swobody rynku wewnętrznego oraz źródła prawa wtórnego UE. Intensyfikacja obrotu prawnego w UE wymusza obejmowanie kolejnych dziedzin życia regulacjami prawnymi mającymi na celu harmonizację lub ujednoczenie prawa w państwach członkowskich UE. Regulacje prawa unijnego nie określają bezpośrednio statusu notariusza i warunków wykonywania tego zawodu, ale pośrednio wywierają istotny wpływ na rolę i zakres powierzonych notariuszom zadań przez państwa członkowskie. To właśnie akty prawa UE w poważnym stopniu przyczyniają się do nadania czynnościom notarialnym transgranicznego charakteru, pobudzając współpracę między notariuszami pochodzącymi z różnych państw członkowskich i włączając ich w realizację rynku wewnętrznego. Powierzenie notariuszowi zadań mających swe źródło w aktach prawa wtórnego UE oznacza, że prawodawca unijny postrzega notariusza jako organ unijny w zapewnieniu bezpieczeństwa obrotu prawnego.

Zakres sprawowanej przez notariusza jurysdykcji prewencyjnej wykracza poza ramy krajowe. Zjawisko to wspiera powierzenie notariuszom kompetencji wydawania EPS oraz obowiązków związanych z kontrolą przepływu kapitału na rynku wewnętrznym. Notariusz poprzez swój szczególny status ustrojowy, szczególne kompetencje i odpowiedzialność gwarantuje bezpieczeństwo obrotu prawnego i sprawuje jurysdykcję prewencyjną. Przeprowadzone w niniejszej rozprawie badania pozwoliły dowieść tezy, że notariusz jest gwarantem bezpieczeństwa obrotu prawnego w UE.

Wynikiem przeprowadzonych badań są także postulaty dotyczące zapewnienia bezpieczeństwa w obrocie prawnym w UE i wzmocnienia jurysdykcji prewencyjnej, której organem jest notariusz. Akceptacja koncepcji działania notariusza jako gwaranta bezpieczeństwa obrotu prawnego w UE może przynieść wymierne korzyści dla sprawnego działania całego wymiaru sprawiedliwości, a przez to realizacji zasady bezpieczeństwa prawnego i praworządności w UE.

Anna Sekońska